

Sociální práce s rodinou – základní funkce rodiny, typologie rodiny, multisystemická terapie, interview při práci s rodinou, ukazatele funkce rodiny, sociální služby určené pro rodinu dle typologie zákona o sociálních službách.

Sociální práce s rodinou

- Rodina byla a je základní jednotkou všech lidských společností. Kultura rodiny, důvody k založení rodiny i stabilita rodiny se stále vyvíjí a mění. Rodiny jsou v současné době zakládány kvůli uspokojování citových potřeb partnerů. Na citech tak stojí a padá stabilita partnerského vztahu (Matoušek a kol., 2003).
- I dítě je v současnosti spíše citovou investicí. Z ekonomického hlediska je dítě velká a nenávratná investice. Proto je pořízení dítěte rodiči pečlivě zvažováno a v důsledku toho se rodí dětí méně (Matoušek a kol., 2003)

Sociální práce s rodinou

- City představují křehké pouto, v důsledku toho se rodina stala **křehkou institucí**. Emocionalita je řízena hormonálně.
- Výzkumy dokazují, že ***erotický zájem o partnera trvá po dobu asi tří až čtyř let***. Rozvodové statistiky ukazují, že k rozpadu k manželství dochází nejčastěji právě po uplynutí této lhůty.
- Děti vyrůstajících v neúplných rodinách tak stále přibývá, vzrůstá počet dětí vyrůstajících s nevlastními rodiči a zvyšuje se i počet sirotků, tedy dětí, kteří sice mají biologické rodiče, ale ti nejsou schopni se o ně postarat (Matoušek a kol., 2003).

Typologie rodiny

Voilandová s Buellem (in Matoušek, 2003)

1. **Perfekcionistické rodiny** (represivní, úzkostně neurotické, utažené rodiny)
 - V těchto rodinách jeden nebo oba dospělí nadměrně zdůrazňují žádoucí způsoby chování.
 - ***Vyžadují od svých členů úspěch ve všech situacích.***
 - Pokud se v těchto rodinách vyskytují obtíže, nejsou do jejich řešení (s výjimkou rozvodů) vtahovány orgány pečující o práva dětí, policie a soudy. Tyto rodiny jsou relativně dobře ovlivnitelné.

Typologie rodiny

Voilandová s Buellem (in Matoušek, 2003)

2. **Nepřiměřené rodiny** (nezralé, neadekvátní, dětinské, externě závislé rodiny)
 - Jeden nebo oba dospělí v těchto rodinách ***spoléhají při řešení problémů na vnější pomoc.***
 - Tu nacházejí v širší rodině, v komunitě nebo u pracovníků sociálních služeb.
 - V těchto rodinách je ***oslabena schopnost předvídat, co se v budoucnu stane, někdy i schopnost vyhodnocovat to, co se děje již nyní.***
 - Potíže jsou ***zejména při obstarávání peněz, hospodaření s nimi a při výchově dětí.*** Při dobrém a dlouhodobém vedení ze strany sociálního pracovníka bývají ovlivnitelné

Typologie rodiny

Voilandová s Buellem (in Matoušek, 2003)

3. Egocentrické rodiny (prestižní, chladné, rozštěpené rodiny)

- Rodina s jedním dospělým (v tom případě častěji otcem) nebo s oběma dospělými pohlcenými svou společenskou kariérou.
- Těmto rodinám ***nechybějí příjmy, ale ty jsou vydávány zejména na prestižní záležitosti.***
- Členové rodiny k sobě mají spíše instrumentální vztahy, jednotlivci mají hodnotu jen tehdy, když bezprostředně uspokojují potřeby někoho jiného nebo dobře rodinu reprezentují navenek.
- ***Manželský nesoulad je v těchto rodinách častý, vyskytuje se i násilí mezi partnery, ale to je pokud možno tajeno.***
- Děti někdy zanedbávají školní docházku, vyskytují se i psychiatrické obtíže.
- **Prognóza odborných zásahů je nejistá**, členové rodiny mají tendenci zneužívat pomoc k prosazení individuálních zájmů.

Typologie rodiny

Voilandová s Buellem (in Matoušek, 2003)

4. **Asociální rodiny** (impulzivní, agresivní, deviantní, delikventní rodiny)
 - ***Vyznačují se nedostatkem hodnotového i sociálního napojení na běžnou společnost.***
 - ***Uspokojování svých potřeb řeší bez ohledu na platné právní normy.***
 - ***Vztahy v rodině jsou mělké, neodpovědné.***
 - Svazek mezi dospělými vznikl obvykle z náhlého popudu, narození dětí nebývá plánované, rodiče jsou někdy ochotni se dětí zříci a dát je k adopci.
 - V rodinách se vyskytuje ***zanedbávání a zneužívání dětí; projevy fyzické agresivity jsou i mezi dospělými.***

Typologie rodiny

Voilandová s Buellem (in Matoušek, 2003)

- Dospělí ***nechodí pravidelně do práce*** a práce pro ně nepředstavuje něco cenného.
- Časté je ***zneužívání návykových látek***, zejména alkoholu.
- Potíže těchto rodin ***řeší orgány státu*** dohlížející nad situací dětí a nad dodržováním zákona, které jsou na situaci rodiny upozorněny chováním dospělého, příp. dítěte.
- ***Prognóza sociální práce s rodinou není dobrá***, odborný zásah by si měl dávat realistické dle a postupovat po malých krocích.

Sociální pracovník

- Sociální pracovník v ČR zatím **nemá speciální školení** pro poradenskou, resp. terapeutickou práci a počet případů, jimiž se souběžně zabývá, mu ani soustavnou soustředěnou práci s rodinami neumožňuje.
- Pro práci s problémovými rodinami je nutné, aby se jeden kvalifikovaný pracovník současně zabýval maximálně několika rodinami a věnoval se jim v případě potřeby i několik měsíců (Matoušek a kol., 2003).
- Příkladem může být tzv. ***multisystemická terapie*** „zaměřená na podporu zájmu rodičů o dospívající děti a zvýšení jejich angažovanosti (cílovou skupinou jsou rodiny s mnoha problémy) zaměstnává vysoce kvalifikované terapeuty, jejichž klientela v jednom okamžiku nepřesahuje 4-6 rodin. Terapeut se kromě práce s rodinou angažuje i v zachycení mladistvého na trhu práce.“ (Matoušek a kol., 2003, s.192)

Sociální pracovník

- Lidé, kteří jsou spolu v opakované interakci, postupně vytváří systém reakcí, které do sebe zapadají.
- Pokud chceme, aby špatně fungující systém fungoval lépe, musíme se zaměřit především na **hledání lepšího řešení**, nikoliv na hledání poruchy.
- Při řešení mezilidských konfliktů je také velmi důležitá **neutralita** sociálního pracovníka. Sociální pracovník dává za pravdu všem účastníkům konfliktu, snaží se chápat vidění problému jejich očima, chápe je. (Kopřiva, 2006).

Sociální pracovník

- Základem párového a rodinného přístupu je **spojené interview**.
- Rozhovor poradce ***pouze s jedním klientem pracovníka ochudí o objektivní poznání partnera a vztahu.***
- Společné interview přináší pracovníkovi reálnou představu o tom, jak spolu partneři komunikují, jak se respektují, jak řeší vzájemné neshody, jak naplňují roli muže, ženy, manžela/ky, matky, otce.
- ***Partnerům přináší společné interview jiný pohled na sebe, partnera, partnerovy potřeby, očekávání, nespokojenosti*** (Gabura, Pružinská, 1995).

Sociální pracovník

Sociální pracovník:

- umožňuje účastníkům poradenského procesu ventilaci potlačených pocitů a problémů,
- vytváří prostor, aby se všichni mohli ke všemu vyjádřit, akceptuje názory a pocity všech zúčastněných,
- podporuje proces vzájemného pochopení se mezi účastníky,
- podporuje informovanost členů, pomáhá rodině uvažovat o různých alternativách řešení problémů a rozhodovat se pro nejvhodnější variantu,
- podporuje pozitivní komunikaci, výměnu pocitů.
- Tento přístup klade na pracovníka **vysoké nároky**. Pracovník poslouchá klienty, reflektuje jejich výpovědi, akceptuje a podporuje všechny zúčastněné, hlídá dodržování fair play (Gabura, Pružinská, 1995).

Několik základních ukazatelů funkcí rodiny, které by profesionál měl umět zhodnotit:

- ***kulturní a hodnotová orientace rodiny;***
- nasycení základních potřeb jednotlivých členů rodiny (jídlo, ošacení, teplo, bezpečí, hygiena, soukromí);
- stav domácnosti z hlediska potřeb členů rodiny;
- ***funkčnost rodičovského systému*** (kvalita vztahu k dětem, v dimenzích akceptace, disciplína, angažovanost); ohraničení rodičovského systému vůči dětem;
- ***hodnocení vývoje dětí*** (zvláště s ohledem na emocionalitu a sociální vztahy, u školních dětí je významný i postoj ke škole a studijní výsledky);

Několik základních ukazatelů funkcí rodiny, které by profesionál měl umět zhodnotit:

- ***funkčnost manželského systému*** (emocionální bilance, existence sdílených zájmů, dlouhodobé konflikty a způsob jejich řešení);
- ***vztahy členů rodiny k širšímu příbuzenstvu***;
- ***vztahy k institucím*** pro rodinu významným (místní úřady, zaměstnavatelé rodičů, školy atd.);
- ***jiné významné sociální vazby*** členů rodiny (sousedé, přátelé, zájmové kluby apod.);
- ***zaměstnání rodičů***, jeho perspektiva, pracovní spokojenost;
- ***materiální zdroje***, které má rodina k dispozici, a způsob rozhodování o nich;
- ***styl komunikace***.